

Venstraat 3-5, Schiplaken, gemeente Boortmeerbeek

Programma van Maatregelen

Auteur:

A. Schoups (veldwerkleider)

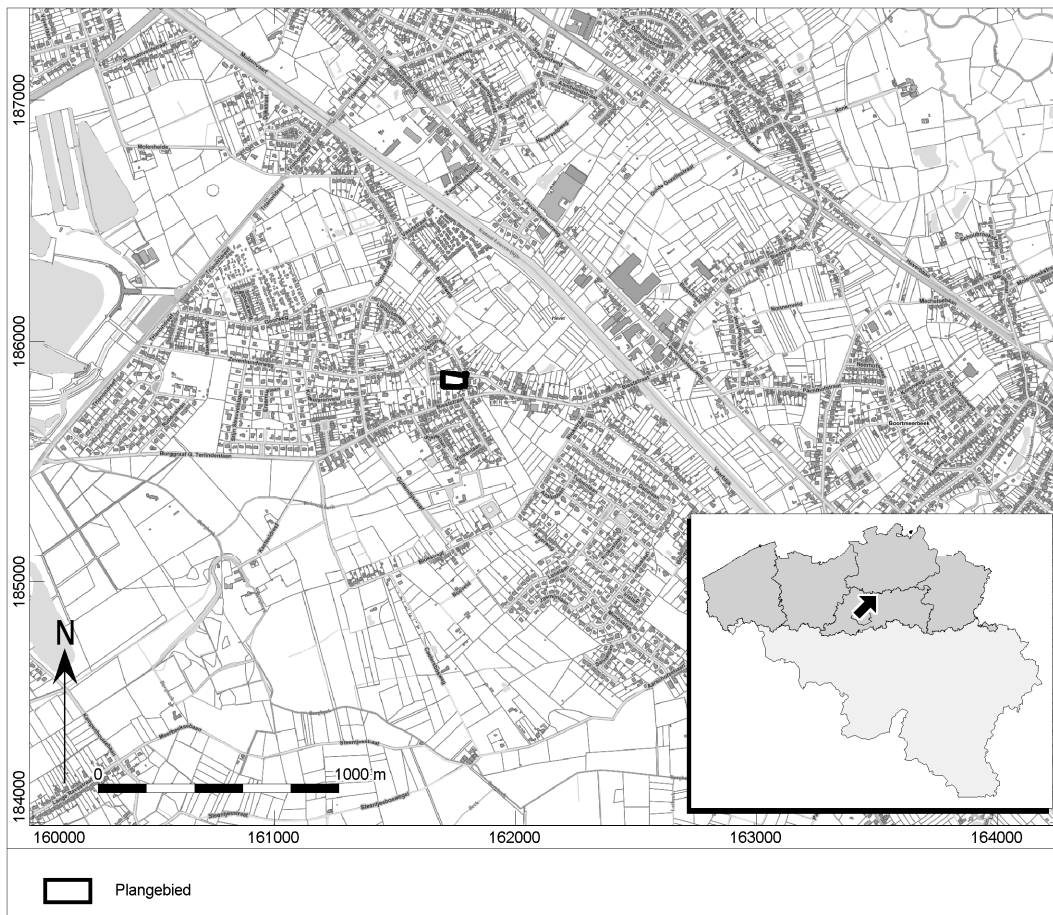
Autorisatie:

J.A.G. van Rooij (OE/ERK/Archeoloog/2017/00169)

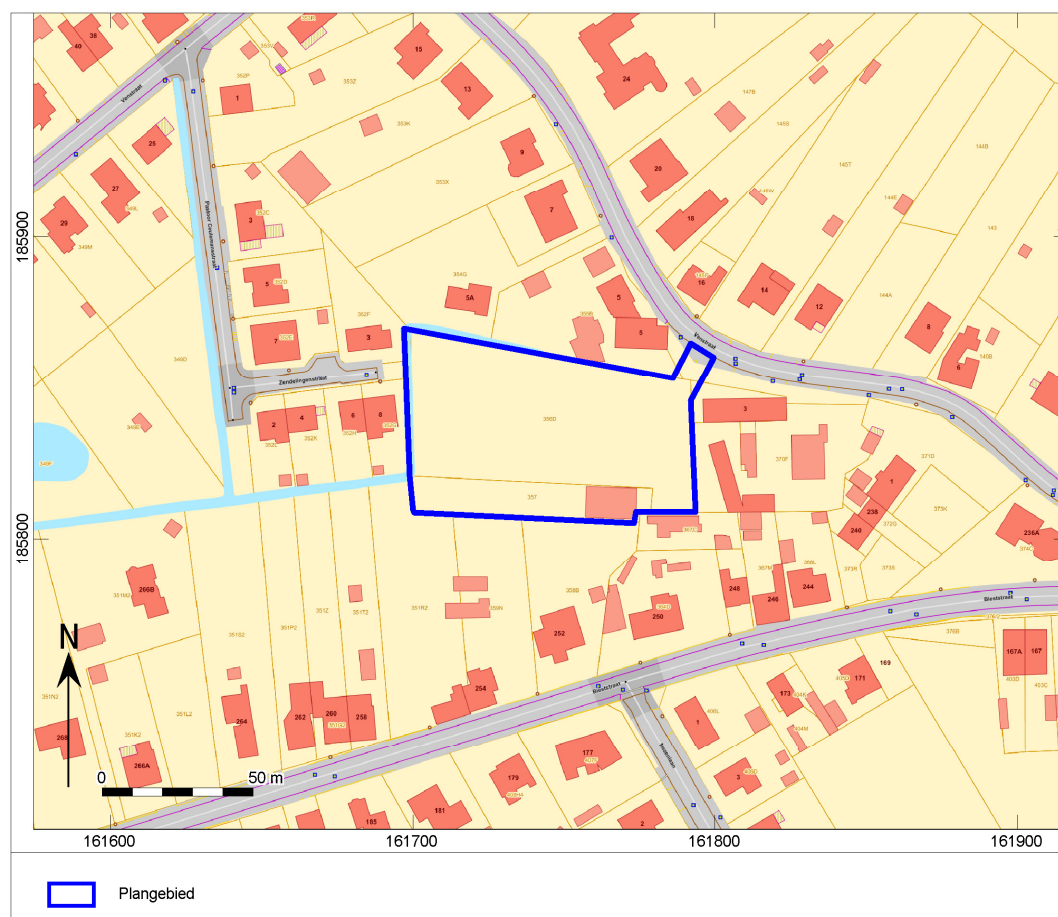
1 Inleiding

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in april – juni 2017 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Venstraat 3-5 te Schiplaken, een dorpskern van Boortmeerbeek (afb. 1 en 2). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verkavelingwerken in functie van woningbouw.

Op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek worden geen archeologische resten meer verwacht binnen het plangebied.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Het uitgevoerde vooronderzoek

Bureauonderzoek

Gezien de ontstaansgeschiedenis van het dekzand (Weichseliaan) kunnen in het plangebied resten vanaf het Laat-Paleolithicum voorkomen. De archeologische resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum manifesteren zich als een spreiding van vondsten zonder sporenniveau. Resten uit deze perioden bevinden zich aan het oorspronkelijke maaiveld en manifesteren zich in de vorm van vuursteen en houtskoolconcentraties. De mogelijke aanwezigheid van Pleistocene vennen in de regio in het verleden, verhoogt de verwachting op resten uit deze periode. Centraal in het plangebied zou echter een dikke (>60cm) antropogene humus A horizont of plaggendek voorkomen. Door de Middeleeuwse beploeging, daar waar de plaggendek bodem zich bevindt, is het mogelijk dat eventuele resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum niet meer in situ aanwezig zijn. Van de Ferriskaart kan echter afgeleid worden dat het gebied in de 18de eeuw drassig was en dat het op dat moment niet als akker gebruikt werd. De vraag kan dus gesteld worden of het gebied tijdens de Middeleeuwen werkelijk als akker gebruikt werd en er dus werkelijk een dikke antropogene humus A horizont aanwezig is. In het westen van het plangebied zou volgens de bodemkaart alvast geen dik plaggendek voorkomen, waardoor eventuele resten uit deze periodes hier wel in situ kunnen voorkomen vanaf het originele maaiveld.

Eventuele archeologische resten vanaf het Neolithicum tot de Middeleeuwen kunnen voorkomen vanaf de basis van het plaggendek. Een eventueel sporenniveau is het beste zichtbaar vanaf de mogelijk aanwezige B horizont. Aangezien het gebied in het verleden nat en drassig was, was het gebied echter minder interessant voor akkerbouw en langdurige bewoning. In de omgeving komen wel een aantal meldingen voor van vondsten uit deze periodes. Uit het Neolithicum werden een aantal vondstenconcentraties van lithisch materiaal aangetroffen en uit de Late Bronstijd werden sporen van een urnenveld aangetroffen. Deze

meldingen bevinden zich echter telkens in een droger gebied op meer dan een kilometer van het plangebied. Op basis hiervan is de verwachting voor resten vanaf het Neolithicum tot en met de Romeinse Tijd eerder gering. Omwille van deze gegevens lijkt het ook onwaarschijnlijk dat dit laaggelegen gebied in de Middeleeuwen bebouwd was of gebruikt werd als akkerland. De verwachting aan resten uit de Middeleeuwen wordt dus eveneens gering ingeschat.

Uit het historisch materiaal blijkt dat het plangebied niet bebouwd was, waardoor er ook geen resten verwacht worden uit de Nieuwe Tijd.

Uit de historische bronnen is gebleken dat, tijdens de Eerste Wereldoorlog, de slag van Schiplaken uitgevochten werd in de omgeving van het plangebied. Op basis van historische gegevens kan bepaald worden dat het front zich op ongeveer 1,1km ten zuidwesten van het plangebied bevond. De kans dat er dus loopgraven of andere sporen van de veldslag aanwezig zijn binnen het plangebied is klein. De CAI toont aan dat er ten westen en ten zuiden van het plangebied militaire kampementen gelegen waren, maar opnieuw zijn er geen aanwijzingen dat deze tot aan het plangebied reikten. Deze kampementen lijken zich ook eerder op de hoger gelegen gebieden rond het plangebied te situeren. Opnieuw wordt de kans op sporen uit deze periode dus eerder gering ingeschat.

Op de luchtfoto uit 2013-2015 is duidelijk zichtbaar dat er in het zuidoosten van het plangebied een schuur aanwezig is. Hierdoor zal de bodem op deze locatie reeds verstoord zijn. De diepte van de verstoring is onbekend, maar vermoedelijk dient er rekening gehouden te worden met een minimale verstoring van 0,5m –mv. In het noorden van het plangebied werd reeds riolering aangelegd. Deze riolering is op een diepte van ongeveer 1,5m –mv gelegen.

Het doel van de geplande werken is om het plangebied op te delen in zes loten voor vrijstaande bebouwing. Om deze loten met de Venstraat te verbinden zal er ook een nieuwe weg aangelegd worden in het noorden van het gebied. Ter hoogte van deze nieuwe weg werd reeds riolering aangelegd op een diepte van 1,5m –mv. Er zullen ook nog nutsleidingen aangelegd worden onder de nieuwe weg, op een diepte van 1,1m –mv. De aanleg van de weg zelf zal een bodemverstoring tot 0,6m –mv tot gevolg hebben. De bodemverstoring ten gevolge van de woningbouw is afhankelijk van de latere bouwaanvragen. Er is dus nog niet geweten of er kelders aangelegd zullen worden. Hierdoor dient er rekening gehouden te worden met een minimale verstoring van 0,8m –mv. In het noorden van het plangebied wordt, evenwijdig van de geplande weg, een bestaande gracht geherprofileerd en verlengd. Deze gracht heeft een diepte van 1m –mv. De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. De verkaveling zal resulteren in aantasting van eventueel aanwezige archeologische resten. Behoud in situ van deze resten is niet mogelijk.

Op basis van het bureauonderzoek is gebleken dat er mogelijk resten vanaf het Laat-Paleolithicum aanwezig kunnen zijn binnen het plangebied. De kans op resten vanaf het Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd is echter eerder gering. Ondanks de rol van Schiplaken tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt de verwachting aan sporen uit deze periode binnen het plangebied ook eerder gering ingeschat. Op basis van deze gegevens adviseert het Vlaams Erfgoed Centrum om een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren binnen het plangebied. Aan de hand van het bodemonderzoek kan de intactheid van de bodem bepaald worden en kan de bodemopbouw aan de bodemkaart getoetst worden. Verder kan nagegaan worden of er inderdaad kans is op het aantreffen van archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum. Indien dit het geval is kan een verkennend/waarderend archeologisch booronderzoek geadviseerd worden. Wanneer de bodemopbouw nog intact blijkt te zijn, kan er ook nagegaan worden of er een goede of slechte conservering verwacht wordt van eventuele resten uit de periodes vanaf het Neolithicum. Indien er potentieel een goede conservering van deze resten verwacht wordt, kan een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd worden. Op deze manier kan gekeken worden of er archeologische sporen aanwezig zijn en hoe deze zich concentreren over het plangebied.

Landschappelijk bodemonderzoek

Het landschappelijk bodemonderzoek had als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname met zes boringen in een 30 x 30 m grid. Tevens werd met dit onderzoek de mate van intactheid van de bodem en de daarmee samenhangende archeologische potentie bepaald.

Het plangebied kenmerkt zich door een lage landschappelijke ligging en was hierdoor gevoelig voor overstromingen. De vroegste bodemvorming in het laatpleistocene zand kenmerkt zich tot de vorming van vochtige, lemige humeuze zandlagen met een Podzol-bodemvorming (inspoelingslaag), waarop zich plaatselijk zelfs veen heeft gevormd. De eerste bekende ontginning hier begon met het kappen van het bos, ontwaterings-werkzaamheden en ophogingsmaatregelen voor de landbouw. Dit leidde tot de vorming van matig droge lemige zandbodems met lokaal een dikke antropogene humus A-horizont (Scm bodems) en tot vorming van matig natte lemige zandbodems met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont (Sdc).

Uit de zes uitgevoerde boringen blijkt dat er binnen het plangebied sprake is van een vrij slecht, intacte, laatpleistocene (dek)zandlaag. Slechts twee boringen hadden een afgedekt restant van een Podzol BC-horizont. Vier van de zes boringen hebben een dieper verstoorde laatpleistocene bodem, namelijk tot in de C-horizont.

Er bevinden zich geen archeologisch relevante afzettingen binnen het plangebied. Het intact gebleven kleinere deel van het plangebied had een potentie op vuursteensites, maar uit de boringen blijkt dat deze kwetsbare sites, indien aanwezig geweest, hoogstwaarschijnlijk al geheel in de basis van het plaggendek zijn opgenomen. Voor overige perioden was het laaggelegen, natte terrein niet geschikt. In de dieper verstoorde vier boringen en in de vergraven zones met wegen, sloten, rioleringen en een schuur worden geheel geen intacte, relevante afzettingen meer vermoed.

2.2 Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Aan de hand van het bureauonderzoek en het landschappelijk bodemonderzoek is gebleken dat het plangebied weinig tot geen archeologisch potentieel bevat.

Op basis van het bureauonderzoek had het plangebied een potentie op archeologische resten met vuursteenvindplaatsen vanaf het Laat-Paleolithicum tot Neolithicum. Deze potentie op intacte vuursteenvindplaatsen moet op basis van het booronderzoek flink afgeschaald worden. Dit vanwege de vele verstoringen in het plangebied, en op basis van een restant van een Podzol BC-horizont in de top van het natuurlijke zand. Door de recente en oudere ploegwerkzaamheden en bos-ontginningswerkzaamheden, moet rekening gehouden met een sterk verminderde intactheid van eventuele vuursteensites in de top van het natuurlijke zand. Latere minder verwachte perioden vanaf Neolithicum tot Middeleeuwen kunnen vanwege de lage ligging en drassigheid van het terrein ook afgeschaald worden. Het plangebied leende zich niet tot bebouwing. Ter plekke van vier boringen is de top van het pleistocene zand helemaal niet meer intact aangetroffen. De verwachting op intacte archeologisch resten is hier laag.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.